

11. Березовська Г. Г. Структурна організація та географія назв традиційного одягу та прикрас у східнопоміських говірках : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 „Українська мова” / Г. Г. Березовська. – К., 2011. – 17 с.

12. Щербина Т. В. Середньонадніпрянсько-степове діалектне порубіжжя у світлі ізоглос : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 «Українська мова» / НАН України. Інститут української мови. – К., 2003 – 23 с.

13. Диплом: Назви одягу, взуття і прикрас у говірках південної частини Виноградівського району (на матеріалі сіл Затисівка, Чепа, Чорнотисів) (ID:4331).

Науковий керівник: д. філол. н., професор Г. І. Мартинова

СЛОВА ІТАЛІЙСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

К. А. Гуленко

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Італінізми засвідчені пам'ятками кінця XVII – першої половини XVIII століть. Засвоювала їх українська мова здебільшого з польської та російської мов, до яких вони входили переважно через французьке посередництво, проте більшість італійських слів з'являється в нашій мові значно пізніше, у XIX–XX століттях.

Іншомовні лексеми, потрапляючи до української мови, як правило, зазнавали адаптації відповідно до функціонально-стилістичних норм і фонетичних та граматичних закономірностей української мови [1, 130].

Для запозичених з італійської мови слів властиві такі фонетичні й морфологічні ознаки: а) уживання буквосполучення **ар**: *фанфара* [італ. fanfara] – мідний духовий музичний інструмент; трубний сигнал урочистого характеру (1, 702); *барка* [італ. barca – човен] – плоскодонне річкове судно без палуби, для перевезення вантажів (1, 95); *каркас* [італ. carcassa – кістяк] – кістяк якої-небудь споруди або виробу, окремі елементи якого (стержні, балки тощо) скріплені між собою (1, 337);

б) кінцеві **-і, -о, -е** в незмінних словах: *капучино* [італ. cappuccino] – кава з невеликою кількістю вершків, молока (1, 333); *доміно* [італ. domino < лат. dominus – пан, хазяїн дому] – гра з 28 пластинок, на лицьовому боці яких нанесені очки; а також набір пластинок для цієї гри (1, 238); *інтермецо* [італ. intermezzo < лат. intermedius – проміжний, той, що розміщений посередині] – невеликий інструментальний твір довільної форми, іноді – самостійний оркестровий епізод в опері (1, 310);

в) збіг двох і більше приголосних: *компас* (італ. compasso – міряти кроками) – прилад для орієнтування стосовно сторін світу (1, 368); *еспресо* [італ. espresso, букв. – вичавлений] – міцна кава; кав'ярня, де готують таку каву (1, 276); *фреска* [<італ. fresco – свіжий] – 1) спосіб живопису водяними фарбами на штукатурці; 2) живописний твір, виконаний такою технікою (1, 727);

г) сполучення голосних **-іа, -уо, -ау, -іо**: *фіаско* [італ. fiasco, букв. – пляшка для вина] – невдача, провал, поразка (1, 709); *віртуоз* [італ. virtuoso < лат. virtus – сила, доблесть, талант] – людина, яка досконало володіє технікою свого мистецтва, своєї справи (1, 142); *баул* [<італ. baule – скринька для білизни, чемодан < тюрк. baul – сундук] – дорожня скриня, валіза, клунок (1, 99);

ґ) односкладові слова: *торс* [італ. torso < грец.] – тулуб людини, а також його скульптурне зображення (1, 678); *темп* [італ. tempo < лат. tempus – час] – 1) муз. швидкість виконання музичного твору; 2) ступінь швидкості виконання чого-небудь, інтенсивність розвитку (1, 666); *торт* [італ. torta < лат. tortus – кручений] – кондитерський виріб з тіста з кремом, фруктами тощо (1, 678) тощо.

В українській мові є як прямі, так і непрямі лексичні запозичення з італійської мови. Прямі лексичні засвоєння з італійської мови складають 56 % від загальної кількості проаналізованих нами лексичних одиниць. Непрямі запозичення з італійської мови становлять 44 %. Запозичення з італійської мови настільки органічно адаптувалися в лексичній системі української мови з власне номінативного і фонетичного та морфологічного поглядів, що в багатьох випадках їх не сприймають як слова іншомовного походження.

Безпосередньо засвоєні слова італійського походження тематично розмаїті. Так, найбільшу групу (34 % від загальної кількості проаналізованих італінізмів) складає музична термінологія (наприклад: *адажіо, бас, сопрано, сольфеджіо, тріо, кантабіле, ленто, бравісимо, скерцо, фанфара*); 16 % запозичень з італійської мови – це назви їжі (*вермішель, броколі, піца, еспресо, торт, помідор, паста, капучино, сардини*); суспільно-політична лексика – 12 % (*напараці, фіаско, дилетант, меценат*); архітектурно-будівнича лексика – 10 % (*фреска, каркас, арка, цоколь, лоджія, ротонда*); побутові слова – 9 % (*кармазин, тара, фонтан*); економічна термінологія – 8 % (*інкасація, нетто, брутто, валюта, каса, локо*); назви човнів – 5 % (*гондола, барка*); військова і геологічна термінологія – 3 % (*гвардія, сольфатарі*) тощо.

Мовами–посередниками між українською та італійською мовами є: класичні (грецька, латинська), германські (англійська, німецька), романські (французька) та інші західноєвропейські мови.

Слова, запозичені з латинської мови, виявилися найпродуктивнішою групою – вони складають 70 % від усіх непрямих засвоєнь з італійської мови (*арка, локо, ротонда, малярія, аббревіатура, віртуоз, доміно, арія, концерт, дилетант, шпага, соло*). З арабської мови запозичено 10 % непрямих італінізмів (*тара, кармазин, арсенал*); з грецької мови через посередництво італійської мови засвоєно – 10 % (*торс, фантазія, спаржа*); з англійської мови – 2,5 % (*гвардія*); з французької – 2,5% (*лоджія*); з тюркської – 2,5 % (*баул*); з давньоверхньонімецької – 2,5 % від загальної кількості слів, запозичених з італійської мови через посередництво інших мов (*балкон*).

За кілька століть свого функціонування в українській мові запозичення з італійської мови відіграли позитивну роль у формуванні, розширенні її словникового складу, міцно утвердилися в економічній, суспільно-політичній лексиці, збагатили мистецтвознавчу лексику, зокрема музичну. Слова та вирази з італійської мови добре адаптувалися в українській мові відповідно до її фонетичних та граматичних законів.

Список використаної літератури

1. Сучасна українська літературна мова / М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас, В.В. Лобода; за ред. М. Я. Плющ. – Київ : Вища школа, 1994. – 414 с.

Науковий керівник: к. ф. н., доцент І. С. Савченко

ГРАФЕМНІ ОКАЗІОНАЛІЗМИВ ТЕКСТАХ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ЗМІ

І. Ю. Кулініч

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Особливе місце в текстах сучасних засобів масової інформації посідають графемні інновації, що акцентують увагу на певному слові чи його частині. З огляду на їхню підвищену інформативність та семантичну конденсованість, збільшується кількість конотативних відтінків мовлення.